

ANALIZA CADRULUI LEGISLATIV ȘI NORMATIV ÎN CONSTRUCȚII PRIVIND EVALUAREA ȘI INTERVENȚIA LA CLĂDIRILE PATRIMONIULUI CULTURAL ISTORIC

Gheorghe CROITORU, ORCID ID: 0000-0001-6289-8897
gheorghe.croitoru@dmmc.utm.md

Summary. Architectural monuments, historic districts, cultural landscapes enrich us and help us maintain a sense of belonging to an ethnic community. Supporting it requires effort at all levels. The Constitution of the Republic of Moldova stipulates that the protection and preservation of historical and cultural monuments is an obligation of every citizen, but these provisions do not refer in any way to the obligations of the state in this field.

The protection of the national cultural heritage must be an imperative norm for all the citizens of the community, members of which they are part, and the state through its legal and normative framework must ensure the achievement of this desideratum.

It is necessary the legislative and institutional consolidation of the national system for the protection of the cultural heritage, for the transition to the European standards in the field and the creation of the necessary legislative conditions for the safeguarding of the immovable cultural heritage of the Republic of Moldova.

Cuvinte cheie: patrimoniul cultural, gestionarea patrimoniului, protejarea monumentelor, monumente de arhitectură, armonizarea legislației, cadru de reglementare, lucrări de intervenție, conservare și restaurare.

Introducere

Patrimoniul cultural este o bogăție inestimabilă sub aspect cultural, social și economic. Monumentele de arhitectură, cartierele istorice, peisajele culturale ne îmbogățesc și ne ajută să menținem sentimentul de apartenență la o comunitate etnică. Susținerea acestuia necesită eforturi la toate nivelele.

Gestionarea durabilă a patrimoniului cultural reprezintă o opțiune strategică pentru secolul XXI, deoarece creează valoare și locuri de muncă, îmbunătățește calitatea vieții, orientează spre o dezvoltare durabilă a turismului cultural. Ignorarea gestionării corecte și durabile a

patrimoniului va duce la greșeli, pierderi în identificarea, sistematizarea, cercetarea și restaurarea, protejarea și folosirea monumentelor de istorie și cultură, a patrimoniului cultural și natural.

Cadrul legislativ național

După obținerea independenței, Republica Moldova a întreprins măsuri privind armonizarea legislației naționale culturale la convențiile internaționale. În acest sens, au fost ratificate 11 convenții internaționale pentru a sprijini acțiunile de salvagardare a patrimoniului cultural național și mondial. Cu toate acestea constatăm că legislația națională nu a fost ajustată conform principiului supremației actelor internaționale față de cele naționale, excepție face doar *Legea privind protejarea patrimoniului arheologic* [1], în cadrul căreia a fost asigurat cadrul juridic pentru protejarea patrimoniului arheologic național, ajustat la prevederile convențiilor și recomandărilor UNESCO și Consiliului Europei, la care Republica Moldova este parte. Deși Constituția Republicii Moldova prevede că, protejarea și conservarea monumentelor istorice și culturale constituie o obligație a fiecărui cetățean, aceste prevederi nu se referă în nici un fel la obligațiile statului în acest domeniu.

Activitățile de urbanism și amenajare a teritoriului în Republica Moldova se desfășoară conform *Legii privind principiile urbanismului și amenajării teritoriului* [2], care au drept scop, pe lângă realizarea obiectivelor privind utilizarea rațională și echilibrată a terenurilor necesare funcționării localităților, determinarea structurii funcționale a localităților, asigurarea unei locuri corespunzătoare cerințelor și nivelului de dezvoltare a societății, asigurarea esteticii compoziționale în realizarea cadrului construit și amenajarea cadrului natural din localități, protejarea populației, cadrului natural și construit contra poluării, riscurilor naturale și tehnologice previzibile, precum și protejarea, conservarea și acordarea statutului corespunzător de valoare monumentelor culturii și naturii.

La nivel central protejarea și gestionarea patrimoniului cultural și a celui natural, sunt în responsabilitatea Ministerului Culturii și, respectiv, a Ministerului Mediului. Amenajarea și dezvoltarea durabilă a teritoriului, dezvoltarea și modernizarea rețelei căilor de transport rutier, domeniul construcțiilor și calității în construcții sunt în responsabilitatea Ministerului Infrastructurii și Dezvoltării Regionale.

La nivelurile administrative regionale și locale responsabilități specifice pe aceste domenii le revin autorităților publice locale de nivelul

II (consiliilor raionale și municipale) și celor de nivelul I (consiliile orașenești și satești). Totuși, în legislația națională privind autoritățile publice locale nu sunt prevăzute nici un fel de responsabilități ale acestora referitor la patrimoniul cultural.

De asemenea, legislația actuală a Republicii Moldova nu prevede posibilitatea susținerii financiare din surse bugetare sau din alte fonduri publice a ONG-urilor și a proprietarilor privați de bunuri de patrimoniu cultural construit, respectiv, a nici unui tip de lucrări de intervenție asupra bunurilor de patrimoniu cultural construit deținut de aceștia.

În general, legislația națională în domeniul construcțiilor este axată pe conceptul de calitate [3], dar nu există prevederi sau instrumente pentru a evalua calitatea intervenției asupra patrimoniului cultural.

Asigurarea calității conservării patrimoniului cultural, prin instrumente adecvate [4], ar fi un rezultat excelent pentru reducerea nivelurilor de pierderi culturale înregistrate astăzi. În special, se observă o atenție redusă în conținutul compartimentului de proiect, ce ține de analiza și faza de cunoaștere, ca premisă fundamentală pentru obținerea unei protecții corecte a valorilor culturale ale obiectului.

În acest sens ar trebui să se identifice niveluri de cunoștințe și informații, care sunt direct conectate la acțiunile de studiu și analiză. Cu cât cunoștințele și informațiile sunt mai complete, cu atât mai mult va fi posibil ca organismele de control să verifice proiectul și ca proiectantul să reducă intervențiile negative. De asemenea, să limiteze intervenția asupra patrimoniului cultural numai la un personal calificat, cu experiență adecvată în domeniul de restaurări, astfel încât să favorizeze intervențiile la nivel metodologic.

Certificarea operatorilor în conservarea și restaurarea patrimoniului

Cadrul de reglementare actual nu definește o procedură clară de certificare a operatorilor în domeniul conservării și restaurării patrimoniului, cu excepția *Regulamentului cu privire la atestarea tehnico-profesională a specialiștilor cu activități în construcții* [5], care stabilește modul de atestare tehnico-profesională a specialiștilor arhitecți pentru activități de proiectare în construcții (Arhitectură A.4 Patrimoniu arhitectural-istoric). Alte categorii de proiectanți pe compartimentele „Rezistența”, „Rețele tehnico-edilitare” nu se atestază, astfel toată responsabilitatea revenindu-le arhitecților și verificatorilor de proiecte a compartimentului „Arhitectura” ce se răsfrânge negativ asupra calității la

realizarea lucrărilor de intervenție la monumente. Pregătirea și atestarea profesională a diriginților de șantier și responsabililor tehnici pe domeniul „Patrimoniu arhitectural-istoric”, nu se efectuează.

În acest sens ar trebui să se definească procedurile de certificare pentru operatori (companii dar și profesioniști) de către Agenția de Inspectare și Restaurare a Monumentelor, certificări specifice pentru activități de conservare. Operatorilor, care participă la contracte de servicii și lucrări de patrimoniu cultural la lansarea licitațiilor publice, să li se solicite anumite cerințe și certificări emise de Agenția de Inspectare și Restaurare a Monumentelor.

Documente pentru un nivel adecvat de cunoștințe preliminare intervenției

În procesul de proiectare, implementat în Moldova, se acordă puțină atenție tipologiei abordărilor cognitive pe care sectorul de restaurare a patrimoniului arhitectural le-a dezvoltat în țările europene. Fiecare metodă de investigație trebuie utilizată în funcție de caracteristicile clădirii și de cerințele de transformare pe care le are. Legislația națională, printre documentele solicitate ca procedură minimă a fazelor preliminare ale proiectului (expertiza tehnică și proiectare), se limitează la enumerarea lucrărilor foarte similare cu cele prevăzute pentru construcția clădirilor noi și reparația celor existente. În schimb, ar trebui furnizate documentații mai specifice pentru a înțelege starea monumentului și impactul proiectului dintr-un punct de vedere conservator. Aceste documente suplimentare devin, de asemenea, esențiale pentru evaluarea proiectelor de restaurare [6].

În acest sens trebuie acordată mai multă atenție și importanță, la faza de expertiză tehnică, fazei cognitive, ceea ce necesită o serie de documentație minimă, care să trateze în detaliu caracteristicile clădirii, astfel încât să scoată în evidență valorile sale culturale. De asemenea, trebuie acumulate documente specifice proiectului de restaurare, necesare lucrărilor, care evidențiază alegerile și justifică intervențiile planificate, în raport cu concluziile fazei de studiu și expertiză.

Normative tehnice în domeniu

Sectorul construcțiilor introduce periodic concepte noi sau reînnoite de documente normative tehnice, care răspund nevoilor vieții oamenilor. Normativele noi, în domeniul construcțiilor, sunt concepute prin adaptare, preponderent pentru construcții noi, deși legislația

europăană a trecut progresiv de la conceptul de „adaptare” la cel de „îmbunătățire”.

Cu toate acestea, până în prezent Republica Moldova nu are documente normative naționale, care să reglementeze metode de investigare și intervenție, utilizând materiale și tehnici în lucrările de conservare și restaurare a patrimoniului arhitectural. Deși au fost elaborate, în perioada anilor 2012-2018, douăsprezece Indicatoare de norme de deviz, ce țin de calculul lucrărilor de restaurare a obiectelor patrimoniului cultural [7], acestea nu acoperă necesitățile domeniului. De asemenea, lipsesc norme și prescripții adoptate de Ministerul Culturii pentru executarea lucrărilor de conservare și restaurare.

În acest sens trebuie să se promoveze studii și cercetări pentru a investiga diferitele caracteristici ale clădirilor tradiționale moldovenești, pentru a defini transformările compatibile sau incompatibile, datorită adaptării la normativele actuale. Să se introducă conceptul de „îmbunătățire” a performanței monumentului, nu ca o excepție de la legislație, ci ca o abordare de proiectare diferită, care vizează maximizarea conservării chiar și prin actualizarea normativelor de locuințe.

Standarde naționale

Transformarea clădirii istorice trebuie evaluată în funcție de nevoile de protecție sau de capacitatea de a respecta trăsăturile culturale, care au fost derivate din procesul cognitiv. Transformarea este, de obicei, legată de necesitatea de a introduce performanțe adecvate cuprinse în standardele din domeniul construcțiilor [8] și [9].

Cu referire la patrimoniul cultural istoric, trebuie stabilite drept obiective specifice perfecționarea cadrului legislativ și normativ în conformitate cu cerințele standardelor europene. Astfel în contextul intervențiilor la clădirile din zidărie trebuie utilizate prevederile din Eurocodurile ce țin de proiectarea structurilor de zidărie [10] și structurilor pentru rezistența la cutremur [11].

Deși în Republica Moldova au fost adoptate un șir de standarde europene în calitate de naționale, din seria „Conservarea patrimoniului cultural” și „Conservarea bunurilor culturale” [12], ce țin de caracterizarea materialelor utilizate la restaurarea patrimoniului cultural, metode de măsurare și încercare a acestora, metode de protecție a suprafețelor, proceduri și instrumente pentru lucrări de restaurare, se atestă o aplicare timidă a acestora de către specialiști.

Procesul de restaurare a monumentelor istorice de categorie națională

Procesului de inițiere a intervenției la clădirile patrimoniului cultural istoric, finanțate din bugetul de stat, preced studiile necesare de fezabilitate (economice, financiare, tehnice), precum și evaluările de impact (de mediu, social etc.), conform *Regulamentului cu privire la activitatea Grupului de lucru pentru investiții capitale publice* [13], care nu prevede cazul unei finanțări private.

Expertiza tehnică a clădirii, supusă intervenției, se efectuează în cadrul studiului de fezabilitate, conform *Regulamentului privind expertiza tehnică în construcții* [14], care este o analiză completă a stării de lucruri a zonei sau a clădirii cu indicații preliminare și recomandări pentru dezvoltare a proiectului.

Anterior obținerii Certificatului de Urbanism documentația de proiect (faza 1 - schița de proiect) se examinează și se avizează de către Consiliul Național al Monumentelor Istorice, conform *Regulamentului de organizare și funcționare a Consiliului Național al Monumentelor Istorice* [15]. Certificatul de urbanism pentru proiectare, eliberat conform *Legii privind autorizarea executării lucrărilor de construcție* [16], va cuprinde prescripții și elemente privind statutul de monument al imobilului sau al zonei construite în care se solicită proiectarea.

Anterior obținerii Autorizației de Construire și inițierii procedurii de verificare a corespunderii proiectului cu normativele în construcții, Consiliul Național al Monumentelor Istorice examinează și avizează proiectul tehnic/de execuție (faza 2). În faza „proiect de execuție” se va prezenta spre examinare Consiliului Național al Monumentelor Istorice documentația de proiect respectivă (compartiment plan general, compartiment arhitectură, compartiment rezistență etc., după caz). Documentația trebuie să corespundă parametrilor adoptați în faza „schiță de proiect”. De asemenea, se vor prezenta copia fișei de avizare a fazei „schiță de proiect” și copia Certificatului de urbanism.

Proiectele de intervenții la monumentele de istorie, artă și arhitectură, în zonele acestora de protecție, în zonele construite cu statut de monument sunt aprobate conform etapelor de execuție (schiță de proiect și proiect de execuție) de către Ministerul Culturii în baza avizului Consiliului Național al Monumentelor Istorice, conform *Legii privind ocrotirea monumentelor* [17].

Conform prevederilor *Regulamentului cu privire la verificarea proiectelor și execuției construcțiilor și expertizarea tehnică a proiectelor și construcțiilor* [18], verificarea sau expertizarea documentației de proiect pentru restaurarea monumentelor istorice sau expertiza tehnică a acestora are drept scop asigurarea nivelurilor minime de calitate. La verificarea/expertizarea documentației de proiect se urmărește ca acestea să asigure nivelul minim de calitate, referitor la cerințele fundamentale, care sunt stipulate în legislație și în documentele normative în vigoare la data efectuării verificării/expertizării.

Licitația publică de achiziție a lucrărilor de proiectare privind restaurarea monumentelor istorice se desfășoară conform *Legii privind achizițiile publice* [19], specificațiile tehnice și cerințele de performanță fiind prevăzute în caietul de sarcini, întocmit pe baza rezultatelor expertizei tehnice.

În sistemul de organizare tehnologică, pentru pregătirea lucrărilor de construcții, proiectul de execuție este principalul document care reglementează tehnologia de execuție a lucrărilor pe un obiect concret, conform normelor tehnice, cerințelor din prevederile privind tehnica de securitate a muncii, protecția mediului, regulile de prevenire a incendiilor și calitatea muncii.

Autorizația de construire se emite conform prevederilor [16], în baza cererii la care se anexează un șir de documente, printre care și extrasul din procesul-verbal al ședinței Consiliului Național al Monumentelor Istorice de pe lângă Ministerul Culturii privind avizarea pozitivă a proiectului de execuție, în cazul proiectării intervențiilor la monumentele de istorie, artă sau arhitectură, ori în zonele construite, înscrise în Registrul monumentelor Republicii Moldova ocrotite de stat.

Executarea lucrărilor de consolidare-restaurare și punere în valoare a monumentelor istorice, finanțate de la bugetul de stat, se efectuează prin lansarea achizițiilor publice, conform prevederilor [18], lucrări supravegheate de Agenția de Inspectare și Restaurare a Monumentelor. Supravegherea lucrărilor se efectuează și de Agenția pentru Supraveghere Tehnică, care activează în baza *Regulamentului cu privire la organizarea și funcționarea Agenției pentru Supraveghere Tehnică* [20], realizând funcții în domeniul construcțiilor și urbanismului, participând la lucrările comisiilor de recepție finală a construcțiilor și a instalațiilor aferente, finanțate din bugetul de stat sau din bugetele locale.

La executarea lucrărilor de intervenție la clădirile patrimoniului cultural istoric se vor respecta prevederile *Regulamentului privind zonele protejate naturale și construite* [21], care este obligatoriu pentru autoritățile administrației publice centrale și locale responsabile de protecția și punerea în valoare a patrimoniului natural și construit, precum și pentru instituțiile de proiectare, alte persoane fizice și juridice implicate în procesul de elaborare a documentației de urbanism și amenajare a teritoriului, construcție, reconstrucție, revitalizare, conservare, utilizare sau efectuarea altor intervenții în zonele, siturile, monumentele, landsafturile de interes național sau local.

Consolidarea și restaurarea clădirilor arhitecturale vechi este o acțiune complexă prin care se stabilește modul în care o structură este readusă la viață, utilizând procedee care să-i pună cât mai bine în valoare calitățile inițiale, cum ar fi soluțiile tehnice specifice reabilitării construcțiilor monumentale, menționate în [22]. Transformarea unei clădiri trebuie să țină cont de caracterul acesteia, principalul interes fiind concentrat asupra posibilității de a-i oferi construcției o nouă șansă de viață. Intervenția trebuie să fie flexibilă, astfel încât să ofere un echilibru între conservarea elementelor vechi și adaptarea la standardele actuale.

La terminarea lucrărilor de intervenție la clădirile patrimoniului cultural istoric se efectuează o recepție, conform prevederilor *Regulamentului de recepție a construcțiilor și instalațiilor aferente* [23], care se realizează în două etape: recepția la terminarea lucrărilor și recepția finală la expirarea perioadei de garanție. La recepția clădirilor cuprinse în listele de monumente istorice, investitorii sunt obligați să includă în comisiile de recepție și o persoană desemnată de Ministerul Culturii.

Sancțiuni

Legea națională conține un șir de prevederi privind acțiunile ilegale, care conduc la deteriorarea sau distrugerea monumentelor istorice.

Astfel, pentru încălcarea legislației cu privire la patrimoniul cultural și monumentele de for public, manifestată prin intervenții de construcții neautorizate în zonele de protecție a monumentelor de for public, *Codul contravențional al Republicii Moldova* [24] sancționează cu amendă de la 60 la 90 de unități convenționale persoana fizică, cu amendă de la 200 la 300 de unități convenționale persoana cu funcție de

răspundere, cu amendă de la 300 la 400 de unități convenționale persoana juridică.

Pentru deteriorarea bunurilor de patrimoniu cultural, *Codul penal al Republicii Moldova* [25], prevede pedepse cu amendă în mărime de la 850 la 1350 de unități convenționale sau cu închisoare de până la 1 an pentru persoane fizice, iar persoanele juridice se pedepsesc cu amendă în mărime de la 1350 la 3350 de unități convenționale sau cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 1 la 3 ani. Pentru distrugerea bunurilor de patrimoniu cultural persoanele fizice se pedepsesc cu amendă în mărime de la 3350 la 6350 de unități convenționale sau cu închisoare de la 1 la 3 ani, iar persoana juridică se pedepsește cu amendă de la 6350 la 10350 de unități convenționale cu (sau fără) lichidarea persoanei juridice.

Concluzii:

- Protejarea patrimoniului cultural național trebuie să constituie o normă imperativă pentru toți cetățenii comunității, membri ai căreia sunt parte, iar statul prin cadrul său legal și normativ trebuie să asigure realizarea acestui deziderat.

- Este necesară consolidarea legislativă și instituțională a sistemului național de protejare a patrimoniului cultural, pentru trecerea la standardele europene în domeniu și crearea condițiilor legislative necesare pentru salvagardarea patrimoniului cultural imobil al R.Moldova.

- Salvagardarea patrimoniului cultural de către autoritățile administrației publice nu poate avea decât o abordare cu perspectivă globală, cu respectarea primordială a normelor dreptului internațional în domeniul patrimoniului cultural și natural.

- Analiza cadrului legal și normativ, aferente conservării și valorificării patrimoniului cultural relevă o serie de probleme și disfuncționalități atât la nivel administrativ, cât și în domeniul legislației în vigoare, ce constituie piedici importante în calea conformării acestuia la standardele și bunele practici europene în domeniu.

- Se constată o discrepanță între prevederile cu referire la patrimoniul cultural imobil în cadrul legislației din diferite domenii și lipsa unui sistem de protecție care să includă reglementări univoce și suficiente, și sancțiuni pentru nerespectarea acestora.

- Este necesară întărirea capacității profesionale a cadrelor din administrația publică și a specialiștilor prin crearea unei baze conceptuale

și practice de cunoștințe și aptitudini în domeniul managementului integrat al zonelor urbane protejate (elaborarea programelor de educație și formare continuă pentru arhitecți, arheologi, ingineri, restauratori, inclusiv cei care activează în sectorul privat).

- Mecanismele existente de consultare publică și sensibilizare în procesul elaborării și aprobării documentației de urbanism de cele mai multe ori au un caracter formal sau nu asigură o implicare a sectorului civic în procesul de luare a deciziilor.

Bibliografie:

1. Legea nr. nr. 218 din 17.09.2010 privind protejarea patrimoniului arheologic (Publicat: 03.12.2010 în Monitorul Oficial Nr. 235-240 art. 738).

2. Legea nr. 835 din 17.05.1996 privind principiile urbanismului și amenajării teritoriului (Publicat: 02.01.1997 în Monitorul Oficial Nr. 1-2 art. 2).

3. Legea nr. 721 din 02.02.1996 privind calitatea în construcții (Publicat: 25.04.1996 în Monitorul Oficial Nr. 25 art. 259).

4. SM EN 16853:2017 Conservarea bunurilor culturale. Proces de conservare. Luarea deciziilor, programare și implementare.

5. Hotărârea de Guvern nr. 329 din 23.04.2009 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la atestarea tehnico-profesională a specialiștilor cu activități în construcții (Publicat: 08.05.2009 în Monitorul Oficial Nr. 86-88, art. Nr: 384).

6. SM EN 16096:2018 Conservarea bunurilor culturale. Evaluare și raport despre starea patrimoniului cultural construit.

7. Catalogul documentelor normative în construcții, Ediția II, 2021. Norme de deviz pentru lucrări de restaurare. Indicator R - Lucrări de restaurare a obiectelor patrimoniului cultural (www.ednc.gov.md).

8. SM CEN/TS 17135:2021 Protecția patrimoniului cultural. Termeni generali pentru descrierea modificărilor obiectelor.

9. SM EN 15898:2020 Conservarea bunurilor culturale. Termeni principali generali și definiții.

10. SM EN 1996 Eurocod 6: Proiectarea structurilor de zidărie.

11. SM EN 1998 Eurocod 8: Proiectarea structurilor pentru rezistența la cutremur.

12. Catalog de standarde. Institutul de Standardizare din Moldova (ISM) (https://shop.standard.md/ro/search_standards).

13. Hotărârea de Guvern nr. 1029 din 19.12.2013 cu privire la investițiile capitale publice (Publicat: 27.12.2013 în Monitorul Oficial Nr. 311 art. 1157).

14. Hotărârea de Guvern nr. 936 din 16.08.2006 pentru aprobarea Regulamentului privind expertiza tehnică în construcții (Publicat: 01.09.2006 în Monitorul Oficial Nr. 138-141 art. 1025).

15. Hotărârea de Guvern nr. 73 din 31.01.2014 privind aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a Consiliului Național al Monumentelor Istorice (Publicat: 07.02.2014 în Monitorul Oficial Nr. 27-34 art. 87).

16. Legea nr. 163 din 09.07.2010 privind autorizarea executării lucrărilor de construcție (Publicat: 03.09.2010 în Monitorul Oficial Nr. 155-158 art. 549).

17. Legea nr. 1530 din 22.06.1993 privind ocrotirea monumentelor (Publicat: 30.01.1994 în Monitorul Oficial Nr. 1 art. 3).

18. Hotărârea de Guvern nr. 361 din 25.06.1996 cu privire la asigurarea calității construcțiilor (Publicat: 08.08.1996 în Monitorul Oficial Nr. 52-53, art. Nr : 439).

19. Legea nr. 131 din 03.07.2015 privind achizițiile publice (Publicat: 31.07.2015 în Monitorul Oficial Nr. 197-205 art. 402).

20. Hotărârea de Guvern nr. 1088 din 18.12.2017 cu privire la organizarea și funcționarea Agenției pentru Supraveghere Tehnică (Publicat: 20.12.2017 în Monitorul Oficial Nr. 440, art. 1212).

21. Hotărârea de Guvern nr. 1009 din 05.10.2000 despre aprobarea Regulamentului privind zonele protejate naturale și construite (Publicat: 12.10.2000 în Monitorul Oficial Nr. 127-129, art. 1114).

22. Gheorghe Croitoru - Approaches Regarding the Functional and Structural Rehabilitation of Historical Monumental Buildings - Open Access Library Journal 2021, Volume 8. ISSN Online: 2333-9721; ISSN Print: 2333-9705.

23. Hotărârea de Guvern nr. 285 din 23.05.1996 cu privire la aprobarea Regulamentului de recepție a construcțiilor și instalațiilor aferente (Publicat: 28.06.1996 în Monitorul Oficial Nr. 42-44, art. 349).

24. Codul contravențional al Republicii Moldova nr. 218 din 24.10.2008 (Publicat: 17.03.2017 în Monitorul Oficial Nr. 78-84 art. 100).

25. Codul penal al Republicii Moldova nr. 985 din 18.04.2002 (Publicat: 14.04.2009 în Monitorul Oficial Nr. 72-74 art. 195).